

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Левчук Н.В. (м. Вінниця, Україна)

Підготовка висококваліфікованих фахівців – вчителів природничих дисциплін – є одним з важливих і необхідних завдань екологічної освіти.

На сучасному етапі професійну компетентність учителів у галузі екологічної освіти і виховання учнів слід розуміти як інтегративне, цілісне, багатоаспектне утворення, спрямоване на формування особистісних якостей учнів. Однією з складових професійної компетентності учителів у галузі екологічної освіти і виховання учнів є екологічна компетентність, окремі риси якої визначені в „Концепції екологічної освіти України“, „Концепції національного виховання“, Законі „Про освіту“, Законі „Про вищу освіту“ та ін.

Професійна компетентність учителів у галузі екологічної освіти і виховання учнів формується як результат навчально-виховного процесу ВНЗ в процесі оволодіння змістом спеціальних природничих курсів, дисциплін еколого-соціальної та психолого-педагогічної спрямованості.

Проведений аналіз навчальних програм вищих навчальних закладів, процесу підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін свідчить, що взаємозв'язок між вивченням екологічних проблем, фаховою і педагогічною підготовкою вчителя до діяльності у галузі екологічної освіти і виховання учнів або зовсім відсутній, або обмежується зв'язком фахових і екологічних знань, що приводить до недостатньої сформованості професійної компетенції майбутніх учителів, низького рівня їхньої екологічної культури. Розв'язанню цієї проблеми заважає і відсутність єдиної системи неперервної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ до екологічної освіти і виховання учнів.

Основним показником екологічної грамотності нами вибрано сформованість екологічних знань у майбутнього учителя. До екологічних знань слід віднести всі їх види (поняття і категорії, факти і засоби використання їх, тенденції та їх результати, закони і узагальнення, універсальні абстракції, теорії і структури, які відображають основні ідеї взаємодії людини, суспільства та оточуючого середовища).

Екологічна грамотність учителя має включати також знання методичного характеру, а саме: знання змісту екологічної освіти школярів, форм і методів здійснення екологічної освіти в навчально-виховному процесі. Для виміру готовності учителя за виділеними критеріями нами були визначені знання екологічних понять та глобальних екологічних проблем; знання регіональних екологічних проблем; знання про раціональну і безпечну життєдіяльність особистості; знання змісту і шляхів здійснення екологічної освіти школярів.

За своєю суттю компетенція передбачає і активну діяльність. Підготовка майбутнього вчителя має бути представлена не тільки знаннями теорії екологічної освіти, але й уміннями та навичками екологічного характеру, а також оволодіння спеціальними освітніми технологіями.

Загалом, динамічний план представлений творчою діяльністю вчителя у здійсненні екологічної освіти учнів. Під екологічною діяльністю учителя ми розуміємо педагогічну діяльність щодо здійснення екологічної освіти школярів. У змісті екологічної діяльності учителя можна виділити власне екологічну його діяльність та діяльність щодо здійснення екологічної освіти учнів. Зміст власне екологічної діяльності вчителя включає професійний, соціальний й особистісний напрямки (оновлення знань щодо екологічних умов місцевого плану; оцінка екологічної безпеки в особистому житті).

Діяльність учителя з екологічної освіти учнів є різновидом його педагогічної діяльності. Така виконує інформаційну, конструктивну, орієнтаційну, гносеологічну та організаторську функції.

Важливими уміннями майбутнього вчителя є уміння оперувати еко-

логічними знаннями в процесі різних видів діяльності (уміння аналізувати екологічні ситуації, об'єктивно оцінювати вплив людини на стан довкілля, усвідомлювати свою поведінку в природі і навколишньому середовищі). Екологічні уміння вчителя також включають власне педагогічні уміння щодо організації процесу екологічної освіти у відповідності із специфікою предмету, що викладається, віковими та індивідуальними особливостям учнів, володіння технологіями екологічної освіти.

Для виміру професійно-педагогічних умінь, щодо здійснення екологічної освіти учнів, ми виділили: організаційно-педагогічні, дослідницькі та аналітичні уміння. Показником критерію творчої активності є наявність різних видів творчої діяльності майбутнього учителя щодо здійснення екологічної освіти учнів. Творча діяльність є невід'ємною складовою готовності вчителя до здійснення екологічної освіти школярів. Для виміру творчої активності нами оцінювалися: творча діяльність студентів в процесі навчання; пошукова, дослідницька та моделююча діяльність.

Отже, в структурі підготовки майбутнього вчителя до екологічної освіти школярів ми виділили саме ці види педагогічної діяльності, а також розробили критерії готовності, що дозволяють оптимізувати сам процес навчання у цьому напрямку. Ефективність формування професійних знань і вмінь в процесі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до діяльності у галузі екологічної освіти і виховання учнів можна забезпечити за умов: педагогічно обґрунтованого відбору і оволодіння екологічним матеріалом при вивченні суспільних, психолого-педагогічних та фахових дисциплін на основі критеріїв науковості, професійної значущості і методичної доцільності; методично доцільного добору організаційних форм і методів такого виду підготовки, які відповідають рівню готовності студентів і дозволяють вийти на більш високий рівень розуміння екологічних проблем, формування практичних умінь і навичок, які дають можливість застосовувати одержані теоретичні знання у практичних ситуаціях педагогічної діяльності; забезпечення режиму найбільшого сприяння реалізації індивідуальних інтересів, можливостей і здібностей студентів; забезпечення пріоритетності самостійної роботи студентів; забезпечення органічного взаємозв'язку гнучких технологій вивчення теоретичних курсів з практичною педагогічною діяльністю майбутніх учителів.

Професійна компетентність є істотною передумовою цілеспрямованої та ефективної діяльності, що дозволяє використовувати свої знання, досвід, творчий підхід в екологічній освіті і вихованні учнів.

Література

1. Бондар С.П. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – К. – 2002. – №2. – С. 8-9.
2. Журавський В.С. Стратегічні напрямки розвитку вищої освіти в Україні у XXI столітті // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – К., 2003. – Вип. 19. – С. 3-9.
3. Зеер Э., Павлова А., Сыманюк Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: Учеб. пособие. М., 2005.- 280с
4. Концепція екологічної освіти України //Збірник наказів МОН України – 2002,- №7.-С.4-10.
5. Левчук Н.В. Екологічна компетентність майбутнього вчителя. Національна освіта: традиції і інновації у контексті ідей Івана Огієнка:36. наук. праць /За ред. проф.. М.В.Левківського. – Київ-Житомир: ЖДПУ, 2002. – С.172 – 175.
6. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя: диагностика и развитие: Монография. – Ульяновск: УИПКПРО, 2002. – 184 с.
7. Райцев А.В. Развитие профессиональной компетентности студентов в образовательной системе современного вуза /Автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08. – СПб., 2004. – 42 с.